

บทที่ 1

บทนำ

ป่าภาคเหนือเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ที่สุด และยังเป็นพื้นที่กำเนิดป่าต้นน้ำลำธารของประเทศที่มีแม่น้ำสำคัญของประเทศอยู่ 4 สาย คือ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม แม่น้ำน่านไหลรวมกันที่จังหวัดนครสวรรค์เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำเจ้าพระยา ที่หล่อเลี้ยงคนในภาคกลางของประเทศอย่างอุดมสมบูรณ์มาตลอด จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ที่เน้นความเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ทำให้ป่าในภาคเหนือถูกสัมปทานไม้ใหญ่จากบริษัทข้ามชาติ (บอมเบย์ เบอร์มาร์ จำกัด) ตัดไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ไม้สัก มีชื่อภาษาอังกฤษว่า *tectona grandis* Linn. มีชื่อทางการค้าว่า Teak อยู่ในวงศ์ Verbenaceae ส่งออกเป็นสินค้าไปขายยังต่างประเทศจำนวนมาก หลังจากไม้ใหญ่ถูกตัดออกไปหมดแล้วราษฎรพื้นเมืองพากันตัดไม้เล็กที่เหลืออยู่ เผาถ่าน ทำฟืนเตาสูบ และบุกเบิกป่าเป็นพื้นที่อยู่อาศัยและปลูกพืช ส่วนพื้นที่ในป่าบนภูเขาสูงทำหน้าที่เป็นต้นน้ำลำธารก็ได้ถูกชาวเขาทำลายอย่างรุนแรง โดยการตัดโค่นเผาเพื่อปลูกฝิ่นและทำไร่เลื่อนลอยจึงทำให้พื้นที่ป่าเหลือน้อยลงทุกที เนื้อที่ป่าภาคเหนือในปี พ.ศ. 2541 ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 43.06 จากเดิมที่มีจำนวน ร้อยละ 47.39 ในปี พ.ศ. 2531

จากข้อมูลป่าในพื้นที่จังหวัด เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน ได้ถูกทำลายลงประเทศไทยเริ่มมีปัญหาเกี่ยวกับชาวเขาทางภาคเหนือ เดิมบนภูเขาสูงมีชาวเขาอยู่อาศัยเพาะปลูกทำกินและย้ายถิ่นไปมาอยู่เป็นเวลานานแต่ยังไม่มีความหนาแน่นนักป่ายังอุดมสมบูรณ์ แต่เมื่อไม่มีการคุมกำเนิดจึงมีการเพิ่มประชากรขึ้นจำนวนมาก การลักลอบโค่นและเผาป่าบริเวณต้นน้ำลำธารเพื่อทำไร่เลื่อนลอย การทำลายป่าประเภทนี้ทำให้เกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ป่าไม้ของชาติ การทำลายป่าประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นฝีมือของพวกชุมชนที่ตั้งบนที่สูงทั้งชาวไทยภูเขาเผ่าต่างๆ และการตัดไม้เพื่อทำการค้าและใช้สอยส่วนตัวหรือตัดไม้จันทน์กำลังของป่าทำให้ป่าต้องเสื่อมโทรมลงทุกทีและในที่สุดอาจไม่มีไม้เหลืออยู่เลย ซึ่งยังเป็นปัญหาซึ่งชาวเขาเองคงจะไม่เข้าใจ การฟื้นฟูป่าไม่มีวิฤตอุปสรรคเพื่อบำรุงป่าไม้ให้มีสภาพเป็นป่าไม้ตลอดไป เพื่อให้ใช้ประโยชน์ของป่าทั้งทางตรงและทางอ้อมให้นานที่สุดเท่าที่จะนานได้

บ้านป่าข้าวหลาม ตั้งอยู่ หมู่ที่ 7 ตำบลก๊อดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านหนึ่งมีที่ตั้งอยู่ที่พิกัดที่ 47Q 469338 (ระบบ Indian Thailand) อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ 574 ฟุต เป็นชุมชนเล็กๆ ประชาชนส่วนใหญ่ย้ายถิ่นฐานมาจาก อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ส่วนใหญ่เป็นชนเผ่ากระเหรี่ยง โดยมีนายกะสาย ตีลู เป็นผู้ริเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านร่วมกับคณะสงฆ์ของคริสต์เดียน คุณพ่อสลา ชักชวนพี่น้องชนเผ่ากระเหรี่ยงมาอยู่เป็นหลักแหล่ง

เมื่อประมาณ 50 ปี แรกมีจำนวน 9 หลังคาเรือน อยู่ตามสภาพของชนเผ่าและได้พัฒนาให้เกิดเส้นทางเดินเท้าเข้าหมู่บ้าน ตามเส้นทางซีกลากไม้และเพิ่มจำนวนประชากรขึ้นเรื่อยมาและได้ยกฐานะเป็นหมู่บ้าน โดยมีนายกคะสาย ตีลูเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก อยู่ห่างจากอำเภอแม่แตง 45 กิโลเมตรทางทิศเหนือ สภาพพื้นที่เป็นภูเขาสลับชันเป็นภูเขาหิน ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลเมืองคอง อำเภอเชียงดาว ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง ทิศตะวันออก ติดต่อกับ บ้านป่าเกี๋ย อำเภอเชียงดาว ทิศตะวันตก ติดต่อกับบ้านห้วยน้ำดัง หมู่ 5 อำเภอแม่แตง ทำให้ชุมชนเกิดการขยายใหญ่ขึ้นและรวบรวมหมู่บ้านที่อยู่ใกล้เคียงมาเป็นหมู่บ้านบริวารรวม 7 หย่อมบ้าน ปัจจุบันบ้านป่าข้าวหลามมีจำนวนหลังคาเรือน 56 หลังคาเรือน ประชากร 258 คน เป็นชาย 128 คน หญิง 130 คน นับถือศาสนาคริสต์ ภาษาที่ใช้ภาษาไทยกลาง กะเหรี่ยง คำเมือง สามารถอ่าน เขียนหนังสือได้ ประมาณ 50% มีแม่น้ำแดงไหลผ่าน การใช้ที่ดินส่วนมากจะใช้ทำนาข้าว ไม่มีกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดิน การพังทลายของหน้าดินมีสูงมาก (625.00) พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นชุดดินพื้นที่ลาดชันเชิงชันลาดเอียงไปทางทิศใต้มีความลาดเอียงมากกว่า 35 เปอร์เซ็นต์ มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 590 – 630 ต่อปี คุณภาพลุ่มน้ำเป็นชั้นคุณภาพน้ำ 2 มีความลาดชัน 35 – 50 เปอร์เซ็นต์ ใช้ประปาระบบภูเขาในการอุปโภคบริโภค การประกอบอาชีพส่วนใหญ่ทำนา เลี้ยงโค กระบือ ไร่เพื่อจำหน่าย รับจ้างทอแพต่อแพ ตัดไม้ไผ่ทำแพ ต้อนรับนักท่องเที่ยว มีโฮมสเตย์ 6 แห่ง มีกิจกรรมการท่องเที่ยวไม้ไผ่จากหมู่บ้าน ไปถึงบ้านสบก่ายฤดูน้ำหลากจะใช้เวลา ประมาณ 3 ชั่วโมงในฤดูแล้งประมาณ 5 ชั่วโมง มีแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลาน้ำแดงที่มีขนาดใหญ่เชื่อกันว่าบางตัวมีน้ำหนักสูงถึง 10 กิโลกรัม รวมกันอยู่ประมาณ 1,000 ตัว นักท่องเที่ยวสามารถให้อาหารปลาได้ทุกชนิด ไม่ว่าจะผัก ขนมและลงเล่นน้ำได้กับปลา คำดูปลาได้น้ำ ส่วนมากนักท่องเที่ยวจะเดินทางด้วยเท้าจากบ้านห้วยน้ำดัง บ้านแม่สะมา จุดพักที่โฮมสเตย์ในหมู่บ้านและล่องแพไม้ไผ่ 150 บาทต่อคน ร้านค้าปลีก 6 แห่ง ปางช้าง 2 แห่ง ปางช้างป่าคา ปางช้างห้วยน้ำดัง 300 – 400 ต่อตัว ปั้นน้ำมัน (หลอด) 1 แห่ง หมู่บ้านส่วนมากใช้ระบบไฟฟ้าโซล่าเซลล์ โรงเรียน 1 แห่ง ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก 1 แห่ง โบสถ์ 2 หลัง รายได้ต่อปีอยู่ระหว่าง 20,000 – 29,000 บาท ถนนเข้าสู่หมู่บ้าน สายปากทางแม่ตะมาน-บ้านเมืองกีดเป็นถนนลาดยางสลับถนนคอนกรีตประมาณ 20 กิโลเมตร จากบ้านเมืองกีด-บ้านสบก่าย-บ้านใหม่ปู้ทอง (อีโก้)-บ้านทุ่งเหย้า (ลาหลู่)เป็นดินลูกรัง จากบ้านทุ่งเหย้าถึงบ้านป่าข้าวหลามเป็นทางชุดสลับถนนคอนกรีต และ สายบ้านห้วยไร่ถึงบ้านเมืองกีดเป็นทางลาดยางถึงบ้านป่าข้าวหลามและสายบ้านไร่ถึงบ้านสบก่ายเป็นทางลูกรัง-บ้านป่าข้าวหลาม ต้องอาศัยรถยนต์ส่วนตัวจึงจะเข้าหมู่บ้านได้ เป็นหมู่บ้านที่ไม่มีทางรถยนต์ทะลุไปที่อื่น นอกจากทางเดินเท้า ในหมู่บ้านมีกลุ่มอาสาสมัครป้องกันฝ่ายพลเรือน (อปพร) อาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐาน (อสม) มีนายอมร ตีลู เป็นผู้ใหญ่บ้าน

ในขณะที่เดียวกันบ้านป่าข้าวหลามเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่ชาวต่างชาติเข้ามาพักโฮมสเตย์ในหมู่บ้านข้างและต่องแพไม้ไผ่ต่อไปยังบ้านสบถาย ในการล่องแพไม้ไผ่จะใช้ไม้ไผ่ต่อแพประมาณ 15 - 16 เล่มต่อลำ การล่องแพไม้ไผ่มีมาในชุมชนมาประมาณ 20 ปี ไม้ไผ่ถูกตัดทำลายในพื้นที่เป็นบริเวณกว้างจนต้นไม้เจริญเติบโตไม่ทันความต้องการ บางครั้งถึงตัดไม้ไผ่ที่มีอายุยังอ่อนที่ไม่ถึง 1 ปี มาใช้จึงทำให้เจริญเติบโตไม่ทัน ไม้ไผ่ที่จะใช้ล่องแพที่ดีจะต้องเล่มใหญ่มีลำตรงมีเนื้อไม้ที่บางจะทำให้คุณสมบัติลอยตัวได้ดี บางครั้งแพไม้เพียงพอก็ต้องสั่งซื้อแพไม้ไผ่จากบ้านเมืองคอง ตำบลเมืองคอง อำเภอเชียงดาว เพื่อการท่องเที่ยว ชุมชนเคยล่องแพยางใช้กับนักท่องเที่ยวปรากฏว่าไม่เป็นที่นิยม และมีต้นทุนสูงกับการส่งแพวนกลับ แพไม้ไผ่ที่ใช้ล่องแล้วจะทำเป็นแพวนก็ยากลำบากในการขนส่ง แพที่แตกหักส่วนหนึ่งก็จะถูกแปรรูปเป็นไม้ซี้ ไม้ฟาก เพื่อส่งขายให้กับร้านขายไม้ แพที่ดีก็ถูกนำไปใช้ต่อยังปางช้างที่อยู่ด้านใต้แม่น้ำแม่แตงลงไป เช่นปางช้างแม่ตะมาน ปางช้างจิงเกิลราฟ ซึ่งเป็นปัญหาหนึ่งของชุมชน หมู่บ้านป่าข้าวหลามแรกเริ่มเดิมทีมีจำนวน 9 หลังคาปัจจุบันเพิ่มขึ้นเป็น 56 หลังคา จำนวนประชากร 258 คน จากการเพิ่มจำนวนประชากร เป็นปัจจัยหนึ่งส่งผลทำให้เกิดความต้องการทางทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีอยู่ในพื้นที่ เพื่อสร้างความมั่นคงทางสังคม เศรษฐกิจ จึงเกิดการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่นบุกเบิกขยายพื้นที่ทางการเกษตร ตัดไม้เพื่อใช้สอยและแปรรูปสร้างที่อยู่อาศัย

แต่เดิมการใช้น้ำในลำห้วยป่าข้าวหลามอุปโภคและบริโภคเพราะเป็นแหล่งน้ำที่สะอาดไม่มีสารเคมีปะปนและไม่มีผู้คนอาศัยอยู่บนต้นน้ำจึงเป็นแหล่งน้ำที่สะอาด ปัจจุบันชุมชนได้ไปใช้แหล่งน้ำใหม่ที่อยู่ไกลออกไปจากหมู่บ้านประมาณ 3 กิโลเมตรซึ่งก็ยังมีปัญหาเรื่องการจัดการ การแย่งน้ำกับนาข้าว การใช้สารเคมีในนาข้าว ในขณะที่ลำห้วยป่าข้าวหลามอยู่ใกล้ชุมชนแต่ขาดการดูแล และพื้นที่ป่า มีการแอบลักลอบตัดไม้ การทำไร่เลื่อนลอยในบริเวณใกล้เคียงลำห้วยโดยชุมชนเองเป็นผู้กระทำกับป่าไม้และทรัพยากรธรรมชาติ น้ำไม่มีใช้ก็ไปหาแหล่งน้ำอื่นต่อไป การดูแลอนุรักษ์และฟื้นฟูไม่มี ปัจจุบันในลำห้วยป่าข้าวหลามจะมีน้ำในช่วงฤดูฝน และช่วงเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ของทุกปีน้ำในลำห้วยจะแห้งลงไม่มีน้ำให้ใช้ได้ใช้ภายในชุมชน ซึ่งจะต้องขุดบ่อน้ำต้นบริเวณลำห้วยจึงจะมีน้ำใช้ เนื่องจากในลำห้วยมีต้นไม้ใหญ่เหลืออยู่น้อย ทรัพยากรธรรมชาติถูกนำออกมาใช้มากเกินไปทำให้ในพื้นที่ขาดความชุ่มชื้นและแหล่งดูดซับน้ำที่เป็นธรรมชาติ

อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามีชุมชนได้รับความรู้เรื่องการดูแลป่าการปลูกป่า การสร้างฝายชะลอน้ำเพื่อให้ น้ำไหลซึมลงไปเก็บสะสมอยู่ในใต้ดินให้ความชื้นแผ่ขยายออกไป ตามทฤษฎีการฟื้นฟูป่าไม้ตามพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ สามารถเป็นรูปแบบที่จะดำเนินการได้ในหลายลำห้วยของชุมชน การมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูดูแลรักษาป่า การวางแผนแผนมีกฎระเบียบด้วยตัวของชุมชนเอง ทรัพยากรจะพลิกฟื้นด้วยธรรมชาติ และลดการตัดไม้ทำลายป่า

หยุดการบุกรุกป่าเพื่อพื้นที่การเกษตรในพื้นที่ต้นน้ำ ซึ่งเป็นความพยายามของชุมชนในการที่จะอนุรักษ์ป่าและฟื้นฟูสภาพลำห้วยป่าข้าวหลามให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้เหมือนเดิม

ในฐานะที่ผู้วิจัยปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ ตลอดถึงการทำงานโครงการพระราชดำรินในสมเด็จพระเทพฯ กับชุมชน พบว่าบทบาทหน้าที่ของผู้นำหมู่บ้าน เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมจะมีค่อนข้างน้อยไม่ทราบสาเหตุ การได้รับความรู้ และข้อมูลข่าวสารมีน้อยมาก รายได้ของครัวเรือนมีน้อย ชาวบ้านยังยากจนและต้องการพื้นที่เพื่อทำไร่เลื่อนลอย การตัดไม้ทำลายป่าตามลำห้วย เพื่อทำสิ่งปลูกสร้าง สังคมทุนนิยมเริ่มเข้ามามีบทบาทและทำลายวิถีชีวิตของชนเผ่าทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างสังคม รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ระดับการศึกษามีน้อยทำให้เกิดความรู้ไม่เท่าทันสังคม ชุมชนอยู่ในพื้นที่ของป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์

แต่ด้วยวิถีชีวิตของชุมชนกระเหรี่ยงเป็นชุมชนที่อยู่กับป่าและมีแบบแผนการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับระบบนิเวศป่าไม้ ผนวกกับลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับซับซ้อน อยู่ในเขตป่าสงวนและอุทยานแห่งชาติห้วยน้ำดัง เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารและเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำหลักสำคัญของลุ่มน้ำแม่แตง ผู้วิจัยจึงมีความสนใจและให้ความสำคัญต่อความเป็นชุมชนและแบบแผนการดำรงชีวิตที่จำเป็นต้องสืบค้นภูมิปัญญาของชุมชนมาผสมผสานกับความรู้การฟื้นฟูป่าตามแนวพระราชดำริน เพื่อพัฒนาพื้นที่ให้พื้นที่เป็นแบบอย่างของการฟื้นฟู อนุรักษ์ให้กับหมู่บ้านและสามารถใช้เป็นแหล่งศึกษาของชุมชน โรงเรียน การท่องเที่ยว และผลประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมสู่ชุมชน ตามแนวทางพระราชดำรินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่จะให้ราษฎรอยู่กับป่าได้โดยไม่ทำลายกัน

คำถามการวิจัย

การฟื้นฟูและอนุรักษ์ลำห้วยป่าข้าวหลามตามแนวพระราชดำรินของชุมชนบ้านป่าข้าวหลาม ตำบลกี้ดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะภูมิสังคมและประสพการณ์การฟื้นฟูและอนุรักษ์ลำห้วยป่าข้าวหลามทั้งในอดีตและปัจจุบันของชุมชนบ้านป่าข้าวหลาม
2. เพื่อศึกษาสภาพและระบบนิเวศของลำห้วยป่าข้าวหลามรวมถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งในอดีตและปัจจุบัน

3. เพื่อหาแนวทางการฟื้นฟูและอนุรักษ์ลำห้วยห้วยป่าหลามตามแนวพระราชดำริในการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงลักษณะภูมิสังคมและประสบการณ์การฟื้นฟูและอนุรักษ์ลำห้วยป่าหลามทั้งในอดีตและปัจจุบันของชุมชนบ้านป่าข้าวหลาม
2. ทราบสภาพและระบบของลำห้วยป่าข้าวหลามรวมถึงการเปลี่ยนแปลงทั้งในอดีตและปัจจุบัน
3. ได้รูปแบบและรูปธรรมรวมไปถึงความรู้ของการฟื้นฟูและอนุรักษ์ลำห้วยป่าข้าวหลามตามแนวพระราชดำริในการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรจากครัวเรือน 56 หลังคาเรือน ประชากร 258 คน เป็นชาย 128 คน หญิง 130คน ของบ้านป่าข้าวหลาม ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการการมีส่วนร่วมให้มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ ภูมิปัญญาของชุมชนและการประยุกต์ใช้ความรู้การฟื้นฟูป่าตามแนวพระราชดำริในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าห้วยข้าวหลามของชุมชน ทางผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตเนื้อหาไว้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. บริบทของชุมชนบ้านป่าข้าวหลาม
 - 1.1 ลักษณะทางกายภาพ
 - ลักษณะภูมิประเทศ
 - ลักษณะการตั้งบ้านเรือน
 - ลักษณะและพื้นที่ทำกิน

- การติดต่อกับชุมชนสังคมภายนอก

1.2 ประวัติความเป็นมาของชุมชน

- การจัดตั้งชุมชนและการแบ่งกลุ่มภายในชุมชน
- การเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้งอดีตและปัจจุบัน

1.3 โครงสร้างและความสัมพันธ์ภายในชุมชน

- ครอบครัว เครือญาติ
- การเมือง การปกครอง
- ศาสนาความเชื่อ
- ความสัมพันธ์ในชุมชน
- เศรษฐกิจ

1.4 ประสพการณ์ในการจัดการลำห้วยป่าข้าวหลาม

- ภูมิปัญญาของชุมชน
- การจัดการและการดูแลรักษาและการสนับสนุนจากภายนอก
- ผลที่เกิดขึ้น

2. สภาพป่าและระบบนิเวศน์ของลำห้วยป่าข้าวหลาม

2.1 สัมภาษณ์ สํารวจพื้นที่

2.2 เก็บข้อมูลเชิงประจักษ์

2.3 การวิเคราะห์แบบ Time Line

2.4 การใช้ประโยชน์

3. ภูมิปัญญา หรือความแตกต่างหลากหลายทางความรู้ ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต วิธีการ

ผลิตที่มีความสัมพันธ์ต่อระบบนิเวศของลำห้วยป่าข้าวหลาม

3.1 ดิน น้ำ ป่า คน ระบบการจัดการที่เอื้อต่อกัน

3.2 พิธีกรรม และความเชื่อในระบบการผลิต ภายใต้วิธีการผลิต

4. การจัดการป่าลำห้วยป่าข้าวหลามของชุมชน

4.1 ความเป็นมา/สภาพป่าแรกเริ่ม

4.2 วัตถุประสงค์/เป้าหมายแรกเริ่ม

4.3 โครงสร้าง กลไกการดำเนินงาน

4.4 รูปแบบ วิธีการดำเนินงาน

4.5 ผลจากการดำเนินงาน

4.6 การมีส่วนร่วมของชุมชน

- 4.7 กฎระเบียบ กติกา
- 4.8 จุดแข็ง จุดอ่อน ของชุมชนต่อการจัดการป่า
- 4.9 เงื่อนไข ปัจจัย ที่ส่งผลต่อการจัดการป่า ฯลฯ
5. การประยุกต์ใช้หลักการฟื้นฟูและอนุรักษ์ลำห้วยป่าข้าวหลามตามแนวพระราชดำริ
 - 5.1 การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าด้วยระบบธรรมชาติช่วยธรรมชาติ
 - 5.2 การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าด้วยระบบชลประทาน
6. การใช้ประโยชน์และความยั่งยืนของชุมชน

ขอบเขตระยะเวลา

การศึกษาครั้งนี้ใช้เวลาศึกษา ประมาณ 1 ปี ตั้งแต่เดือน สิงหาคม 2553 ถึงเดือน มิถุนายน 2554

นิยามศัพท์

การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอนุรักษ์ต้นน้ำลำธาร หมายถึง โดยการสร้างฝายต้นน้ำลำธาร หรือฝายชะลอความชุ่มชื้น (check dam)

ฝายชะลอความชุ่มชื้น (check dam) หมายถึง สิ่งก่อสร้างขวางหรือกั้นทางน้ำ ซึ่งปกติมักจะกั้นลำห้วย ลำธารขนาดเล็ก ในบริเวณที่เป็นต้นน้ำ หรือ พื้นที่ที่มีความลาดชันสูง ให้สามารถกักตะกอนอยู่ได้ และหากช่วงที่น้ำไหลแรงก็สามารถชะลอการไหลของน้ำให้ช้าลง และกักเก็บตะกอนไม่ให้ไหลลง ไปทับถมลุ่มน้ำตอนล่าง

การอนุรักษ์ หมายถึง การใช้ทรัพยากรด้วยความฉลาด และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อมวลชนมากที่สุด พยายามใช้ทรัพยากรนั้นให้ยืนยาวที่สุด โดยให้มีการสูญเสียทรัพยากรน้อยที่สุด

การมีส่วนร่วม หมายถึง การได้เข้ามาร่วมกันแสดงความคิดเห็นและร่วมกันทำงาน สนับสนุนในพื้นที่ๆ จะพัฒนาฟื้นฟูและอนุรักษ์ลำห้วยป่าข้าวหลาม

ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง ระดับความรู้ความเข้าใจ ที่ได้รับการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ เกี่ยวกับการพัฒนาฟื้นฟูป่า รักษาป่าไม้ ต้นน้ำลำธาร

ห้วยป่าข้าวหลาม หมายถึง พื้นที่ป่าภูเขาที่มีลำห้วย ซึ่งในอดีตเคยมีน้ำไหลผ่าน และอุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ติดกับบ้านป่าข้าวหลาม

การฟื้นฟู หมายถึง การดำเนินการใดๆ ต่อทรัพยากรป่าไม้เสื่อมโทรมให้เป็นปกติ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ต่อไป

หลักแนวคิดทฤษฎีการพัฒนาป่าไม้อันเนื่องมาจากในพระราชดำริ หมายถึง พระราชดำรัสที่พระเจ้าอยู่หัวตรัสเกี่ยวกับการฟื้นฟูป่าไม้

การฟื้นฟูตามหลักธรรมชาติ หมายถึง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงชี้แนะแนวทางโดยถือหลักให้ธรรมชาติฟื้นตัวเอง

การปลูกป่าทดแทน หมายถึง ให้ความสำคัญกับพืชพันธุ์ไม้ท้องถิ่น ทรงเตือนให้ระวังการนำพันธุ์ไม้ต่างถิ่นเข้าไปปลูก โดยไม่ได้ศึกษาอย่างดีพอมาก่อน

การพัฒนา หมายถึง การให้ความรู้ ความเข้าใจ และการปฏิบัติตามแนวทางการเรียนรู้เกี่ยวกับการฟื้นฟูห้วยป่าข้าวหลามให้กับชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจเพิ่มมากขึ้นตามแนวทางพระราชดำริฯ